

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

De euro moet per se overeind blijven [I]

Nee, een munt behoeft marktvertrouwen en democratisch draagvlak

door *Patrick van Schie*

De auteur is directeur van de Prof. mr. B.M. Teldersstichting, het onafhankelijke wetenschappelijke bureau ten behoeve van het liberalisme gelieerd aan de vvd. Dit artikel geeft zijn persoonlijke visie weer.

Oud-minister van Financiën vvd'er Hans Hoogervorst noemde de euro onlangs 'een misgeboorte'. Voormalig vvd-leider Frits Bolkestein vindt diezelfde euro 'een goed voorbeeld van politiek wensdenken dat nuchter economisch denken overvleugelt'. De huidige minister van Financiën, cda'er Jan Kees de Jager, erkent dat bij de invoering van de euro grote fouten zijn gemaakt, 'waarvan wij nu de rekening krijgen gepresenteerd'.

Wijsheden achteraf? Reeds in de jaren negentig waarschuwden economen dat een gemeenschappelijke munt alleen kon werken in een optimaal valutagebied, ofwel met landen die qua economische structuur en qua financiële en monetaire cultuur vergelijkbaar zijn. Daaraan voldoet de tegenwoordige eurozone niet. Destijds betoogde DNB-directeur monetair beleid André Szász dat vorming van een economische en monetaire unie (EMU) zonder politieke unie (EPU) riskant was. De hartstochtelijkste voorstanders van vergaande Europese integra-

tie waren dat met hem eens; zij zagen de EMU namelijk als een breekijzer waarmee zo'n EPU viel te forceren. Szász zelf twijfelde nuchterder aan de haalbaarheid van een politieke unie; hij vreesde waterschade voor de monetaire unie zonder politiek 'dak'.

* * *

Inmiddels is het europroject flink doorweekt geraakt. Bij het schrijven van dit artikel is niet bekend hoe deze crisis zich bij publicatie enkele weken later zal hebben ontwikkeld. Zeker is wel dat politieke besluitvorming die de test van de markt niet weet te doorstaan, nog voor de inkt van de akkoorden droog is door de papierenietiger kan. Wederom blijkt 'maakbaarheid' uiterst beperkt: een munt kan niet zonder het vertrouwen van de markt.

Er is echter een andere vorm van vertrouwen nodig die – hoewel uitermate cruciaal – in de jaren negentig is veronachtzaamd: het vertrouwen van de burgers. Tot nog toe is in veruit de meeste EU-lidstaten steeds tot verdergaande Europese integratie besloten, met inbegrip van de oprichting van de EMU, zonder daarvoor expliciet goedkeuring aan de kiezers te vragen. Politici vonden telkens dat nieuwe stappen nodig waren; die zouden goed voor het volk zijn. Democratische legitimiteit werd geacht te zijn verkregen in de voorgaande verkiezingen.

Maar de grondslagen van de EMU, die in het Verdrag van Maastricht van 1991 werden vastgelegd, waren bijvoorbeeld in Nederland tijdens de Tweede Kamerverkiezingen van 1989 nog geenszins bekend. Geen kiezer die in 1989 ter stembus ging, kon dus weten dat met zijn of haar stem een gemeenschappelijke munt zou worden ingevoerd. Ook nadien is het nooit tot verantwoording en draagvlakverwerving gekomen. Weliswaar leden de regeringspartijen (CDA en PvdA) bij de Tweede Kamerverkiezingen van 1994 een zware nederlaag, maar daarbij speelden andere factoren de hoofdrol. En zeker zo belangrijk: omdat het verdrag inmiddels was geratificeerd, viel er niets meer terug te draaien. De kiezers werden voor een voldongen feit geplaatst.

Zo is het steeds met de Europese integratie gegaan, behalve in landen als Ierland en Denemarken, waar referenda over verdragswijzigingen zijn gehouden. In ons land presenteerden de kiezers de rekening in juni 2005, bij het (eenmalige) referendum over de Europese Grondwet. Hoe groot de kloof was tussen veel politici en een meerderheid van de kiezers bleek niet alleen uit het overstelpende ‘nee’, maar werd nog eens onderstreept toen de gevestigde partijen zich over die uitkomst verast toonden.

* * *

De vraag is: moet koste wat kost worden geprobeerd de euro te redden en het uiteenvallen van de eurozone te voorkomen, of is de prijs daarvoor te hoog? Het debat daarover zou niet uit de weg moeten worden gegaan.

Veel pogingen om de euro nu te redden, komen neer op meer machtstoedeling aan centrale Europese organen. Van het voorstel om de sancties bij het overtreden van de normen uit het stabiliteitspact automatisch te maken in plaats van deze te laten afhangen van politieke

besluitvorming – een terechte reparatie van een grote invoeringsfout – tot plannen voor een overgang naar een ‘politieke unie’, als de bevolking hier niet directer bij wordt betrokken zal de democratische legitimiteit slechts verder worden ondergraven. Nieuwe verkiezingen, zoals de PvdA wil, zijn hiervoor geen geëigend middel: daarin spelen veel meer onderwerpen en overwegingen mee, zoals de geprefereerde coalitie (uiteeraard het opzetje van de PvdA). Veel zuiverder is het om voortaan elke vorm van verdere soevereiniteitsoverdracht, elke verdragswijziging, in een referendum aan de bevolking voor te leggen. Oordelen de kiezers afwijzend, dan doorstaan de voorgenomen centrale bevoegdheden kennelijk de democratische proef niet; stemmen de kiezers met nadere soevereiniteitsoverdracht in, dan kunnen zij ook aan de consequenties worden gehouden.

Het Ierse voorbeeld verdient navolging. Wijzigingen van verdragen met constitutionele strekking behoren voortaan stevast aan referenda te worden onderworpen. Dit moet in de Grondwet worden verankerend.¹ Daarmee voldoet ons land dan meteen aan het gebod van de liberale filosoof John Locke: ‘The Legislative neither must nor can transfer the Power of making Laws to any Body else but where the People have.’²

Noten

- 1 Uitvoeriger beargumenteerd in: Patrick van Schie, ‘Citizens and the casting vote. The referendum’s place within liberal ideology’, in: Fleur de Beaufort en Patrick van Schie (red.), *Democracy in Europe. Of the people, by the people, for the people?* Brussel/Den Haag: European Liberal Forum/ Prof. mr. B.M. Teldersstichting, 2010, pp. 49-67.
- 2 John Locke, ‘The second treatise of government. An essay concerning the true original, extent, and end of civil government’, in: idem, *Two treatises of government* (1790), § 142.